

ORTA ÖĞRETİMİN YENİDEN ÖRGÜTLENMESİ

Doç. Dr. Cavit ÜNAL (*)

Sorun

Ülkemizde eğitim ve öğretimle ilgili yaygın eleştirilerin odak noktasını, genel kültür veren orta öğretim kurumlarının oluşturduğu söylenebilir. Bunun haklı nedenleri vardır. Bu kurumlarda yapılan öğretimin, Üniversiteye öğrenci hazırlamanın ötesinde pek de işlevsel bir yönü olmadığı anlaşılıyor.

Buna karşın, liseyi bitirenlerin ancak onda biri Üniversite ve yüksek okulara girebilmektedir. Geride kalan ve sayıları yüzbinlere varan onda dokuz ise, daha çok, seçilenlerin yeterliliklerini belirlemeye yarayan bir istatistik kavramı olarak kalmakta ve hazırlıklarının neye yarayacağı pek de belli olmayan bir grubu oluşturmaktadır.

Eğer orta öğretimin önemli amaçlarından birisi, onda birin daha iyi seçilebilmesini sağlayacak bir ortam yaratmak veya geliştirmek ise, bu seçimi aynı etkinlikte ve kabul edilebilir bir tolerans içinde, orta okulun bitiminden sonra da yapabileceği olanağı vardır. Eğer bu yola gidilirse, çok büyük bir kitlenin, ulaşmaları çok az olası olan bir amaç uğruna uzun bir zaman yitirmeleri önlenmiş, kendilerine çok daha önceden yön verme fırsatı sağlanmış olur. Bunun, ekonomi ve ruh sağlığı açısından sağlayacağı büyük yararlar vardır.

Hâlen kullanılan ölçütler açısından seçilme şansına daha büyük oranda sahip olan yüzde onluk kitle de böylece, normalin üstünde keskin bir yarışın içine atılmamış olacaktır. Bu yarışın baskısının öğrencileri olduğu kadar, önde giden bazı

(*) A. Ü. Eğitim Fakültesi, Eğitim Psikolojisi Bölümü Öğretim Üyesi

okulları da etkisine aldığı ve onları eğitim ilkelerine, ruh sağlığı gereklerine ve öğrencinin gelişme özelliklerine uygunluğu tartışılabilir bir öğretim uygulamasına yönelttiği söylenebilir.

Variş (1974) bir araştırmasında «İncelenen 17 Avrupa memleketinde çocuğun yönlendirilmesi genellikle orta okulda çözümlenmekte ve orta okuldan sonra öğrencinin akademik ve mesleki alanlara ayrılması söz konusu olmaktadır» demektedir ve Memleketimizde ise, orta öğretimin, yönlendirme rol ve fonksiyonunu, yüksek öğretime devretmiş olduğunu belirtmektedir.

Bu sorun'un üzerinde ciddi olarak durmak gerekir. Bir başka sorun da şudur: Acaba bugün orta öğretim, mevcut görevini ne ölçüde yerine getirmektedir? Yapılan eğitim, öğrenci yeteneklerinin açılıp gelişmesinde yeterince etkili olmaktadır? Öğretimin başarı ölçütleri, bilimsel ve gerçekçi amaçları karşılayabilecek nitelikte midir? Kuşkusunu bir örnekle açıklayalım: 1952 yılında Ankara'nın bazı ortaokul ve liselerinin son sınıflarında yaptığımız bir çalışmada, öğrencilerin zekâ puanları ile bütünlemeye kaldıkları ders sayısı ve geçme-kalma durumları arasında 17 ile 21 arasında değişen düşük korelasyonlar bulunmuştur.

Böyle bir sonuç, bir an için, genel bir eğilim olarak düşünülürse, bu durum kuşkusuz bir çelişki olur. Çünkü, yeteneğe dayanmayan bir başarı ölçütü, üst kurumlara öğrenci hazırlayan ve iyi bir seçimin koşullarını yaratmakla görevli olan okullar için, geçerli bir ölçüt sayılamaz. Başka gelişme ve kişilik özellikleri üzerinde de, orta okul ve liselerin etkilerinin olumsuzluk derecesi tartışılabilir. Bu nedenlerle, meslek eğitimi dışında kalan orta öğretimin çok yönlü bir değerlendirmeye gereksinimi olduğu açıktır.

Biz bu sınırlı incelemede genel bir değerlendirme için ön çalışma yapmayı denedik. Bu amaçla önce yüksek öğrenim görmüş veya görmekte olan kimselerin bu konudaki tutum ve kanaatlerini öğrenmenin yararlı olacağını düşündük. Üzerinde durduğumuz sorun, orta öğretimde çok yönlü bir değişim ve yeneden örgütlenmeye ne ölçüde bir gereksinim duyulduğunun saptanmasıdır.

Yöntem, Bulgular ve Sonuçlar

Bu incelemede kullanılmak üzere, 20 maddeden oluşan bir ölçek hazırlanmıştır. Bu maddeler, orta öğretimde amaç, araç, uygulama, yönetim, rehberlik ve değerlendirme gibi, eğitim ve öğretimin çeşitli yönlerini kapsamaktadır. Cevaplar, ölçekte yer alan ifadelere katılıp katılmama esası üzerinden ve farklı dereceleri gösteren beş seçenekten birisi işaretlenerek verilmiştir. Her bir maddede deneklerin katılma oranında görülecek yükseklik, o madde ile anlatılan değişme ihtiyacının bir göstergesi olarak belirmektedir.

Denekler, A. Ü. Eğitim Fakültesi öğrencileri ile güvenlik örgütünde görevli olup, öğretmen olmak üzere seçilerek Polis Eğitim Merkezinde öğretmenlik formasyonu alan 22 kişilik bir grup kursiyerden oluşmaktadır. Eğitim Fakültesi öğrencileri 19 kişilik 3. sınıf Eğitim Psikolojisi Bölümü öğrencileri ile 17 kişilik son sınıf ve büyük çoğunluğu Eğitim Yönetimi Teftişi ve Planlaması öğrencilerinden oluşmuştur.

Uygulanan 20 maddelik ölçek Ek I'de verilmiştir. Bu ölçeğin her bir maddesinin seçeneklerine, üç grubun verdiği tepkilerin yüzdeleri de ayrı ayrı ek 2 de belirtilmiştir.

Tablo I, «Tamamen katılıyorum ve katılıyorum» seçeneklerine verilen tepkilerin maddelere ve gruplara göre ayrı ayrı toplam yüzdelerini göstermektedir, yani eğitim uygulamalarındaki mevcut durumun eleştirisine katılanların oranı verilmektedir. Ölçeğin bütün maddelerini içine alan toplam katılma yüzdesi ise, gruplara göre sırasıyla 79.6, 83.5, ve 82.2 olarak hesaplanmıştır. Bu yüzdeler arasında istatistik bakımından anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Her üç yüzde, büyük bir katılma oranını yansıtmaktadır. Her üç grupta bütün maddeler ayrı ayrı incelendiğinde de, oranın büyüklüğünün, tutarlı olarak kendisini koruduğu görülmektedir.

Tablo 1

Ölçeğin «Tamamen katılıyorum» ve «Katılıyorum» seçeneklerine verilen tepkilerin toplam frekansına ait üç grubun ayrı ayrı yüzdeleri

Ölçek Maddeleri	Gruplar		
	1	2	3
1.	73	100	68
2.	68	89	69
3.	85	88	91
4.	84	88	82
5.	63	64	63
6.	68	82	73
7.	52	65	82
8.	100	100	100
9.	58	100	96
10.	79	76	91
11.	79	64	86
12.	84	53	68
13.	100	83	91
14.	74	77	82
15.	100	100	100
16.	63	88	68
17.	100	100	90
18.	94	94	95
19.	68	82	87
20.	100	77	63

Tablo 2

Ölçeğin «Tamamen katılıyorum» ve «Katılıyorum» seçeneklerine verilen tepkilerin frekansına ait her üç grubun toplam yüzdeleri ve ölçek maddelerinin katılma derecesini gösteren sıra numaraları

Ölçek Maddeleri	Yüzdeler	Sıra No.
1.	80,3	10
2.	75,3	15
3.	88,0	6
4.	84,7	7,5
5.	63,3	20
6.	74,3	16
7.	66,3	19
8.	100,0	1,5
9.	84,7	7,5
10.	82,0	9
11.	76,3	14
12.	68,3	18
13.	91,3	5
14.	77,7	13
15.	100,0	1,5
16.	73,0	17
17.	96,0	3
18.	93,3	4
19.	79,0	12
20.	80,0	11

Gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmaması nedeniyle Tablo 2 de her üç grup, tek bir grup olarak birleştirilmiş ve ölçek maddeleri, katılma oranının yükseklik derecesine göre ve en yüksek frekanslı maddeye «1» verilerek sıraya dizilmiştir. Ölçek maddelerinin bu esasa göre aldığı sıra numarası Tablo 2 de görülmektedir.

Bu sıraya göre, en çok katılma oranı 8. ve 15. maddelerdedir. Sonra sırasıyla 17., 18. maddeler gelmektedir. En çok puan alan bu ilk maddelere baktığımız zaman bir yandan öğrencinin, kendini tanımada ve ruh sağlığını korumada, aldığı eğitimin kendisine yardımcı olmadığına işaret ettiğini görüyoruz. Öte yandan, okulun etkili bir rehberlik ortaya koyamadığını ve yine okulun yapılan eğitimin etkinliğini değerlendirme ve araştırmadan çekindiğini ve ayrıca, öğrencinin yönetimle ilişkilerinin rahat olmadığını anlıyoruz.

Bu sonuç, değişmeye açık olmayan, kendisini iyileştirip geliştiremeyen bir eğitim görüntüsüdür. Aynı zamanda, öğrencilerle iyi bir diyalog kurulamamış olduğunu, iyi bir rehberlik yapılamadığını, öğrencilerin sağlıklı bir kişilik geliştirmesine yardımcı olunmadığını vurgulamaktadır. Yeni çalışmalar, bu kanıların yaygın olduğu sonucunu doğurursa, sistemin çeşitli yönlerine hızla ve etkinlikle eğilmenin bir zorunluluk olacağı açıktır.

Orta öğretimin iyileştirilmesine gerek duyulan konularla ilgili olarak, Eğitim Fakültesi yüksek lisans öğrencilerinden oluşan 65 kişilik iki ayrı grubun 1976 ve 1977 yıllarında yaptıkları bazı telkinleri de, bu konuda çalışma yapmak isteyenlere yararlı olur düşüncesiyle Ek 3 te vermiş bulunuyoruz. Dileğimiz, bu alanda çalışmaların yoğunlaşması, gerekli değişmeler ve bir yeniden örgütlenme için temel verilerin bir an önce saptanmasıdır.

KAYNAKLAR

Varış, Fatma. Üniversitenin Değişen Fonksiyonu ve Bir Kaç Sorun. A. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, 1974, 7, 345 - 360.

EK 1

ORTA ÖĞRETİM SORUNLARINA KARŞI KANI ÖLÇEĞİ

Cevaplar, şu beş seçenekten birisi işaretlenerek verilecektir :

Tamamen katılıyorum; Katılıyorum; Kararsızım; Katılmıyorum; Hiç Katılmıyorum.

1) Orta öğretimin amaçları zihinlerde açık ve belirgin değildir.

2) Orta öğretim için amaç olarak ileri sürülen esaslar, somut ve inandırıcı değildir.

3) Orta Öğretimin amaçları, araçları ve yöntemleri arasında bir bütünleşme ve sistem görüntüsü yoktur.

4) Orta öğretimin başlıca amaçlarından biri olarak kazandırılan genel kültür, yaşam sorunlarının çözülmesine yardımcı olamamaktadır.

5) Yüksek öğrenime hazırlamak amacıyla orta öğretimde verilen bilgiler, belli bir mesleğe yönelmemiş kimseler için fazla anlamlı olamamaktadır.

6) Öğrencinin ilerdeki mesleki başarısına, orta öğretimin, diploma sağlama dışında, önemli bir katkısı olamamaktadır.

7) Orta öğretim öğrenciye kendi biyolojik yapısını tanıtmada ve sağlık koşullarına ilişkin temel bilgi ve becerileri kazandırmada etkili olmamaktadır.

8) Orta öğretim öğrenciye kendi psikolojik yapısını tanıtmada ve ruh sağlığının korunmasına ilişkin temel bilgileri kazandırmada etkili olmamaktadır.

9) Orta öğretim öğrenciye temel haklarını ve içinde yaşadığı toplumun hukuk kurallarını tanıtmada etkili olmamaktadır.

10) Verilen bilgiler, öğrenciyi her yönden uyuma götürebilecek bilgilerin iyi bir örneklem; olmaktan uzaktır.

- 11) Ders kitapları, anlatım ve düzenleme bakımından genellikle yeterli değildir.
- 12) Kitaplarda birçok yabancı ve bilimsel terimlere, anlamı açıklanmadan yer verilmektedir.
- 13) Öğrencilerin ödev yükü üzerinde bir takım düzenlemelerin yapılması gerekir.
- 14) Öğretilenlerin yalnız öğretmen tarafından değerlendirilmesi ve başka bir dış değerlendirmeye tâbi tutulmaması, öğretimin etkinliğini zedeleyebilir.
- 15) Okul yönetimleri, öğrencilerin gelişme ve ihtiyaçlarını izleyebilecek ve olumlu yönde etkileyebilecek bir rehberlik ortaya koyamamaktadırlar.
- 16) Sadece genel bilgiye dayanan 6 yıllık bir orta öğretim süresi, uzun sayılabilecek bir süredir.
- 17) Okul yönetimleri, yapılan eğitimin etkinliğini değerlendirme ve araştırma çabaları içine girmekten çekinmektedirler.
- 18) Öğrencilerin okul yönetimi ile ilişkileri rahat değildir.
- 19) Öğretimin günlük süresi ile başlama ve bitiş saatlerinin öğrencinin gelişme ihtiyaçları ve sağlığı açısından yeniden ayarlanması geerklidir.
- 20) Yapılan öğretimin niteliği öğrencilerde fazla akademik ilgi ve değerler yaratmakta ve bir çok şeyi kısa yoldan çözüme ve söylemenin ve pratğin değerini azaltmaktadır.

Ölçek maddelerine üç grubun verdiği tepkilerin yüzdeleri (*)

Ölçek Maddeleri	Tamamen Katılıyorum			Katılıyorum			Kararsızım			Katılmıyorum			Hiç Katılmıyorum		
	Gruplar			Gruplar			Gruplar			Gruplar			Gruplar		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
1.	26	18	18	47	82	50	11	00	00	16	00	32	00	00	00
2.	05	18	05	63	71	64	16	12	00	16	00	27	00	00	05
3.	32	41	50	53	47	41	11	06	00	05	06	09	00	00	00
4.	42	41	41	42	47	41	05	06	00	11	06	18	00	00	00
5.	05	35	35	27	58	29	16	35	14	16	00	14	05	00	09
6.	21	21	35	32	47	47	11	12	09	16	06	23	05	00	05
7.	05	24	24	55	47	41	00	18	05	47	18	14	00	00	00
8.	32	53	53	68	47	45	00	00	00	00	00	00	00	00	00
9.	05	35	32	53	65	64	00	00	00	32	00	05	11	00	00
10.	16	35	41	63	41	50	16	18	00	00	06	09	05	00	00
11.	11	35	36	68	29	50	05	18	05	16	18	09	00	00	00
12.	37	06	18	47	47	50	00	24	18	16	24	14	00	00	00
13.	26	24	36	74	59	55	00	12	05	00	06	05	00	00	00
14.	11	18	32	63	59	50	05	06	09	16	06	09	05	12	00
15.	84	100	68	16	00	32	00	00	00	00	00	00	00	00	00
16.	05	53	27	58	35	41	00	12	09	37	00	18	00	00	05
17.	58	65	45	42	35	45	00	00	05	00	00	05	00	00	00
18.	47	65	45	47	29	50	05	00	05	00	00	00	00	06	00
19.	21	41	64	47	41	23	16	12	05	05	00	09	11	06	00
20.	21	53	36	79	24	27	00	12	09	00	06	18	00	06	09

(*) Grup 1, Eğitim Fakültesi III. sınıf öğrencileri

Grup 2, Eğitim Fakültesi IV. sınıf öğrencileri

Grup 3, Polis Eğitim Merkezi öğrencileri.

EK 3

**ORTA ÖĞRETİM SORUNLARIYLA İLGİLİ OLARAK
65 KİŞİLİK BİR YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİ GRUBUNDAN
ALINAN TELKİNLER**

- Amaçlar davranışsal olarak belirtilmemiştir.
- Öğrenciler yönetime belirli bir şekilde katılmalıdır.
- Müfettişler alan uzmanlığı yanında teftiş formasyonuna sahip değildir.
- Çevre ve toplum sağlığı hakkında yeterli bilgi verilmemektedir.
- Programlar öğrencinin düşünce faaliyetinin gelişmesine yardımcı olmaktan uzaktır.
- Üretici bir eğitim sistemi geliştirilmelidir.
- Öğrencileri ansiklopedi yapan eğitim sistemi değiştirilmelidir.
- Ortaöğretim kurumlarında ders veren öğretmenler Psikoloji eğitimi görmüş olmalıdırlar.
- Sözlü sınavlar not verme aracı olmaktan çıkarılmalıdır.
- Eğitim ezbere dayanmaktadır.
- Her okulda iyi bir kitaplık bulunmalıdır.
- Yöneticiler okuldaki öğretmenler tarafından seçilmelidir.
- Okul - aile birlikleri düzenli ve amacına uygun işleyememektedir.
- Eğitim, öğretim etkinliklerinin yerine getirilmesinde merkeziyetçi yönetim şekli bir engel teşkil etmektedir.
- Öğrenciyi çeşitli yönleriyle (yetenekleri, çevre koşulları) tanıma çalışmaları yapılmamaktadır.
- Sosyal etkinliklere gereken önem verilmemektedir.
- Yapılan eğitim hizmeti çevre koşullarına uydurulmalıdır.

- Öğrencilere, disiplin, sınav, devam gibi konularda yönetmelik bilgileri yeterince verilmiyor.
- Öğrencilere verimli çalışma yöntemleri üzerine yeterince bilgi verilmiyor.
- Grup çalışmalarına ve grup faaliyetlerine yeterince önem verilmemektedir.
- Yalnız zihinsel gelişime önem verilmekte, öğrencinin kişilik gelişimi ve ruh sağlığı ihmal edilmektedir.
- Eğitim programları geliştirilirken araştırma verilerinden yararlanma yoluna gidilmemektedir.
- Yeterli öğretim araç ve gereçlerinin bulunmamasından eğitim olumsuz yönde etkilenmektedir.
- Sınıfların fazla kalabalık oluşu eğitim ve öğretim ve öğrenci - öğretmen ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir.
- Faaliyetin türüne göre değişik eğitsel kol faaliyetleri etkili bir araç olarak kullanılmalıdır.
- Ders araç ve gereçlerinden her öğrencinin ayrı ayrı yararlanması sağlanamamaktadır.
- Öğretmen - öğrenci ilişkisi gittikçe bozulmaktadır.
- Eğitimden çok öğretim yapılmaktadır.
- Rehberlik faaliyetleri formaliteden öteye gitmemektedir.
- Teftiş uygulamaları modern eğitimin gereklerine uygun değildir.
- M.E.B.'nin orta öğretime dönük etkin çalışmaları yoktur.
- Eğitimin etkinliğini saptamada öğretmenlerin formları yeterli değildir.
- Okul - aile ve çevre işbirliği, bugünkü durumda, istenilen düzeyde değildir.
- Bir araştırmanın nasıl yapıldığını, sonuçlarının nasıl saptandığını belirten bir araştırma dersi programa konmalıdır.

ORTA ÖĞRETİMİN YENİDEN ÖRGÜTLENMESİ

- Objektif ölçü araçlarına yeterince yer verilmemektedir.
- En basit düzeyde bile beceri kazandırmadan bir yığın teorik bilginin ezberletilmesi, bir işgücü zıyanıdır.
- Derslerde sadece hazır bilgiler aktarılmakta, öğrencilerin katılmasını sağlayıcı uygulamalar yapılmamaktadır.
- Öğrenmeyi kalıcı hâle getirebilecek bir yol izlenmemektedir.
- Kız ve erkeklerin ayrı okullardan çok karma okullarda okuması daha yararlıdır.
- Beceri veya yetenek geliştirici uygulamalı çalışmalara yeterince yer verilmemektedir.